

Kulturhistorisk karakterisering och bedömning

Gränna kyrkogård

*Gränna socken i Jönköpings kommun
Jönköpings län, Växjö stift*

Kulturhistorisk karakterisering och bedömning

Gränna kyrkogård

*Gränna socken i Jönköpings kommun
Jönköpings län, Växjö stift*

Rapport, foto och ritningar: la Manbo
Grafisk design: Anna Stålhammar
Tryckning och distribution: Marita Axelsson

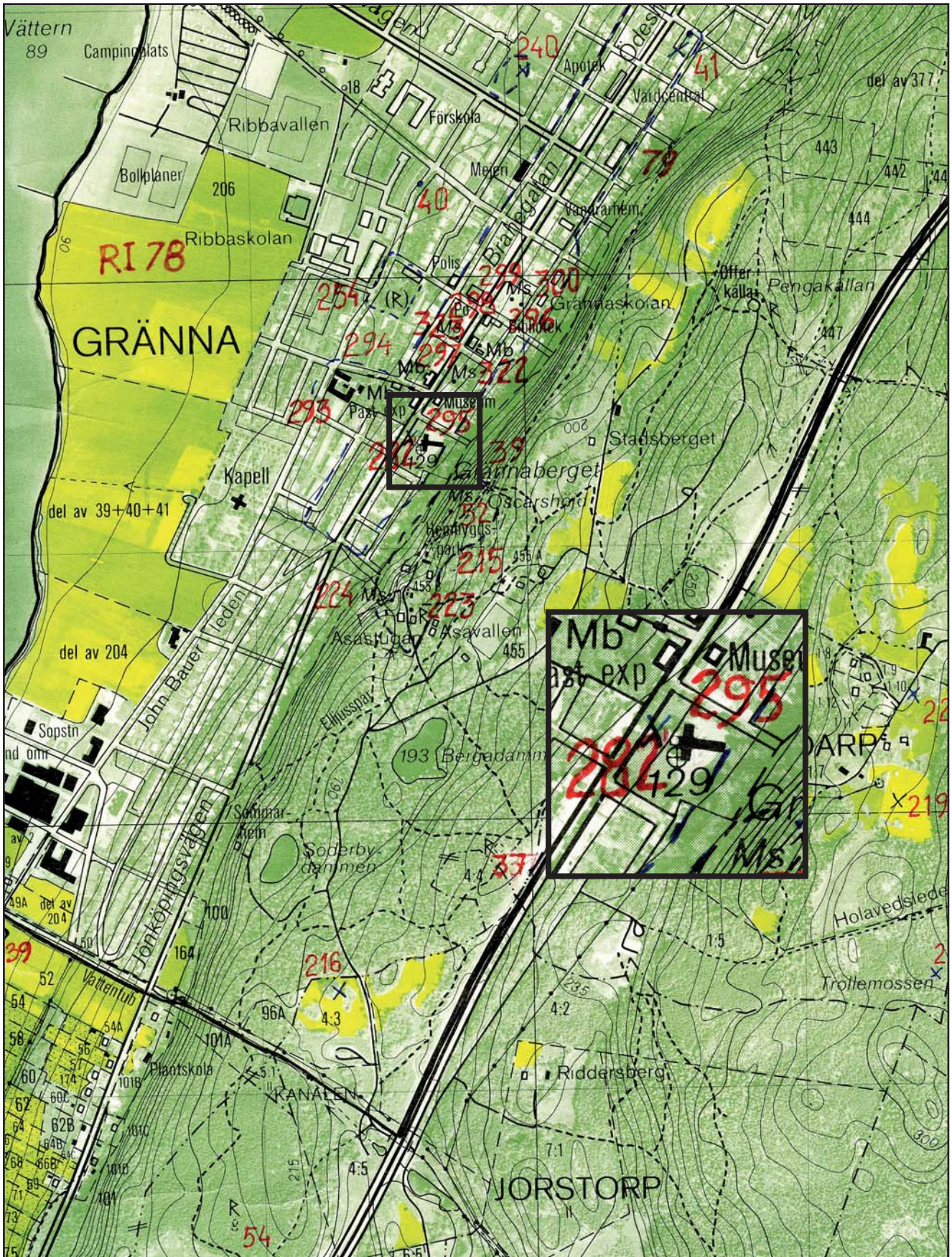
Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd: Ur allmänt kartmaterial från Lantmäteriet. Medgivande 94.0133

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2007

Innehåll

Inledning	7
Allmän kyrkogårdshistorik	9
Sammanfattande beskrivning	11
Gränna kyrkogård	12
Kyrka och kyrkomiljö	12
Kyrkogårdens historik	12
Händelsehistorik	14
Beskrivning av kyrkogården idag	15
Allmän karaktär	15
Omgärdning	15
Ingångar	16
Vegetation	16
Gångsystem	16
Gravvårdstyper	16
Byggnader	16
Beskrivning av enskilda kvarter	18
Kvarter A	18
Kvarter B	19
Minneslunden	19
Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet	20
Att tänka på vid förvaltning av kyrkogården	20
Referenser	21
Tekniska och administrativa uppgifter	21

Utdrag ur ekonomiska kartans blad Gränna 7E 6e. Skala 1:10 000

Inledning

Bakgrund

På uppdrag av Växjö stift genomför Jönköpings läns museum en kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar och begravningsplatser inom stiftets del av Jönköpings län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2006 och det beräknas avslutas under år 2008. Inventeringen berör samtliga till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdar och begravningsplatser, även sådana som har tagits ur bruk. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarna syftar till att lyfta fram kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden, att få en överblick av stiftets kyrkogårdar samt att sammanställa den enskilda kyrkogårdens historia. Inventeringen är avsedd att utgöra ett underlag i församlingens förvaltningsarbete och i de vård- och underhållsplaner som församlingarna arbetar med att ta fram. Inventeringarna ska vidare kunna användas i handläggningen av kyrkoantikvariska ärenden och för att bedöma var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning

Rapporten omfattar en historik över kyrkogården, beskrivning av de olika kvarteren och en kulturhistorisk karakterisering och bedömning. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har främst varit Länsstyrelsen i Jönköpings läns arkiv, Antikvarisk-topografiska arkivet i Stockholm (kopior hos länsstyrelsen) samt Jönköpings läns museums arkiv. I förekommande fall har även arkiv hos respektive samfällighet gåtts igenom. Utöver arkiv har uppgifter hämtats från aktuell litteratur, däribland hembygds litteratur. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens historia. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast ett litet antal bilder använts i rapporten. Växjö stift, inklusive respektive församling, samt läns museet har rätt att fritt bruka fotografierna. För varje kyrkogård skrivs en delrapport med en sammanfattande kulturhistorisk bedömning där de kulturhistoriska värdena lyfts fram, samt en kortfattad beskrivning av kyrkomiljön och kyrkan.

Den kulturhistoriska bedömningen görs i samarbete med representanter från Växjö stift, Länsstyrelsen i Jönköpings, Kronobergs och

Kalmars län samt läns museerna i Kalmar och Växjö. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Den kulturhistoriska bedömningen nämner i de flesta fall inte enskilda gravstenar utan beskriver värden och karaktärsdrag i stort. Inför varje planerad förändring eller större underhållsåtgärd skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Utifrån den kulturhistoriska värderingen och karakteriseringen tas beslut om vilka åtgärder som är berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Fältarbete och rapporter har utförts av byggnadsantikvarie Ia Manbo vid Jönköpings läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Växjö stift, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Jönköpings läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Allmän kyrkogårdshistorik

I stort sett alla våra landsortskyrkogårdar är jämnåriga med den första kyrkan på platsen, i de flesta fall medeltida. Efter flera hundra år av obruten kontinuitet är de också ännu i bruk. Från medeltidens kyrkogårdar finns dock väldigt litet bevarat. De viktigaste förändringarna som kristendomen införde gällande våra begravnings seder är att platsen för begravingarna skulle vara vigd och inhägnad. Den medeltida inhägnaden kunde bestå av en stenmur men vanligare var att den var uppförd av timmer, *bogårdsbalken*, ibland manshög. Till den typiska bilden av en medeltida inhägnad kyrkogård hör även *stigluckan* som både hade en symbolisk som praktisk funktion som port till den vigda jorden.

Den medeltida kyrkogården saknade ett tydligt system med gångar och kvarter. Man fortsatte dock den förkristna sedvänjan att gravsätta folk efter deras gårds- eller bytillhörighet, antingen i smala tegar eller i kvartersliknande grupper. Till ovanligheterna hörde att man satte en vård över graven, som istället endast markerades av en jordhög. Om en vård sattes upp var den av trä, undantagsvis av sten eller smide. Det var också vanligt att man använde sig av kyrkogården på ett nyttobetonat sätt, nämligen som betesmark. Det ingick troligen i många klockares löneförmåner att ha sina djur betandes på kyrkogården.

Den medeltida kyrkogårdens utformning levde kvar väldigt länge, och påminde mest om en äng med små gravkullar och enstaka spridda vårdar. I stort sett börjar förnyelsen under tidigt 1800-tal, men ännu vid sekelskiftet 1900 har många landsortskyrkogårdar kvar den typiskt medeltida ängskaraktären. Förnyelsen börjar i städerna, genom att gravsättningar på stadskyrkogårdarna förbjuds av hygieniska skäl. Enligt en kunglig förordning från 1815 måste begravingar innanför stadskärnan upphöra och *begravningsplatser* – utan andra kyrkobyggnader än t ex gravkapell – anläggas utanför stadsbebyggt område. Vidare skulle staten genom Överintendents-ämbetet ansvara för att de blev prydligt och hälsosamt anlagda. Runt om i landet anläggs begravningsplatser precis utanför stadskärnorna under de första decennierna av 1800-talet. De anläggs med symmetriska gångsystem och kvartersindelningar, trädplanteringar för att förbättra luftkvaliteten och stenmurar med smidesgrindar. I de arkitektoniskt anlagda begravningsplatserna exponerades vissa gravar tydligare än andra. Att begravas utifrån vilken gård eller by man hörde till ersattes nu av så kallade *köpegravar* och *allmänna gravar*. Detta var en social indelning där de som ville och hade förmåga att köpa sin gravplats både fick en större sådan för hela sin familj och en bättre placering utmed gångar eller nära entréerna. Köpegravarna anlades med grusbäddar och stenramar och senare

även häckomgårdningar. Andra begravdes kostnadsfritt utmed den *allmänna linjen* där man gravsattes i en kronologisk ordning, tätt intill den som hade begravts före och oberoende om ens man eller hustru eller övrig familj låg på annan plats. Gravvårdarna var oftast mycket små och oansenliga.

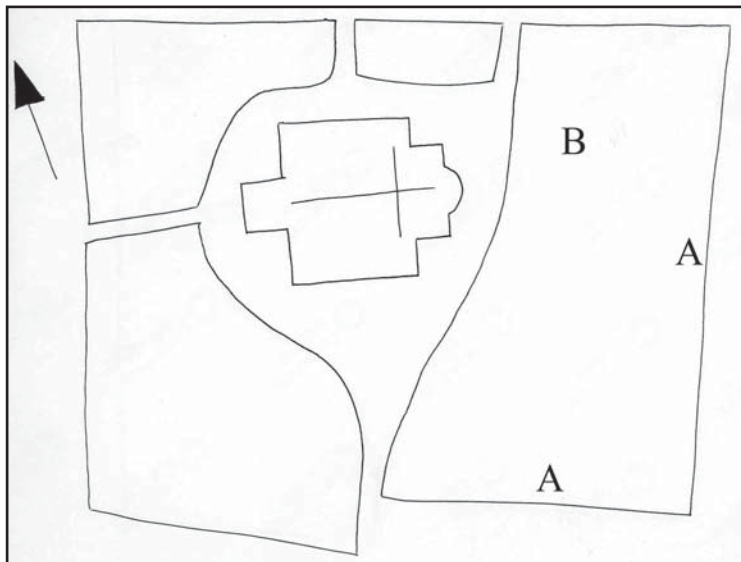
Trädkransen introduceras först på städernas begravningsplatser men når under 1800-talets slut även allt fler landsortskyrkogårdar. Då introduceras också de typiska *sorgeträden* med hängande växtsätt. I början av 1900-talet planläggs även kyrkogårdarna på landsorten i kvarter med symmetriskt lagda gångar, grusbäddar på gravarna och välklippta häckar eller stenramar runt om. Indelningen av kyrkogården mellan köpegravsområde och allmänt område speglar ett socialt uppdelat samhälle. Företeelsen levde kvar till in på mitten av 1900-talet (upphörde officiellt 1964) och ersattes då av kvarter med gravar i långa rader längs med *rygghäckar*. Samtidigt började man av rationella skäl ta bort stenramar, häckomgårdningar och grusbäddar för att ersätta det med gräsmattor. Den sociala utjämnningen av ståndssamhället avspeglas på kyrkogårdarna genom allt mer enhetliga gravvårdar utan titlar, oftast utförda i det liggande formatet 60x80 cm.

Från och med 1980-talet blir gravvårdarna återigen mer individualiserade. Idag ser vi en mångfald olika former på gravstenar från liggande naturstenar till mer fantasifullt utformade vårdar. Den ökade individualiseringen under 1900-talets slut speglas också genom de många olika begravningsformer som idag erbjuds. Förutom kistbegravning och urngravar med personliga vårdar, erbjuds också *minneslundar* för askor som grävs ner anonymt utan plats för namn men med gemensam plats för blommor, *askgravlundar* med en ofta konstnärligt utformad gemensam plats för namn och smyckning, *kistminneslundar* där kistor begravs anonymt och utan plats för namn, samt *kistgravlundar* där kistor begravs anonymt men där det finns en gemensam plats för namn och utsmyckning. Till detta kommer också de muslimska områdena, som ännu främst förekommer på stadskyrkogårdarna.

På 1920-talet började en ny typ av begravningsplats att anläggas, nämligen *skogskyrkogården*. En av de tidigaste i landet var skogskyrkogården i Skillingaryd från 1922. Dessa präglas av friväxande och naturligt förekommande träd, såsom gran, tall och björk. Endast sällan eller i begränsad omfattning används planterade och kultiverade träd.

Sammanfattande beskrivning

Kyrkogården vid Gränna kyrka har medeltida kontinuitet som begravningsplats. Den anlades förmodligen på 1100-talet, kanske till och med tidigare, då en kyrka byggdes på platsen för den nuvarande kyrkan. Under 1800-talet blev kyrkogården fullbelagd och en ny anlades ett par hundra meter sydöst om den gamla. Kyrkogården består idag av öppna gräsklädda ytor, egentligen används endast delen öster om kyrkan där en urnlund och en minneslund anlades 1981. Lundarna omgärdas av ros- och spireabuskar. Öster om dessa, mot Grännaberget, finns ett antal äldre gravvårdar bevarade, det är osäkert om dessa blivit flyttade eller inte. Skillnaden mellan de moderna lundarnas uttryck och de äldre sneda, slitna och lavtäckta vårdarna är markant.

Enkel karta över Gränna kyrkogård. Kvartersindelningen är rapportförfattarens egen.

Gränna kyrkogård

Kyrka och kyrkomiljö

Gränna socken ligger i Jönköpings läns nordligaste del på gränsen till Östergötland. Socknen gränsar i öst mot Adelövs och Vireda socknar, i söder till Ölmstad socken och i väster mot Vättern och Visingsö socken. Landskapet präglas av Vättern och Holavedens bergsformationer liksom skog och hagmarker. De fornfynd som hittats tillsammans med de två offerkällor som finns i socknen tyder på att den varit befolkad under lång tid. Under 1100-1600-talen hade många av rikets stora män egendomar i socknen. Någon större industri har inte funnits i socknen, förutom viss träindustri, handel och turism samt polkagrisframställning.

Gränna kyrka ligger centralt i staden med samma namn, längs med Brahegatan (gamla riksettan). Kyrkoplatsen ligger precis nedanför Grännaberget och kyrkogården sluttar ned mot kyrkan. Väster om kyrkogården, på andra sidan Brahegatan, ligger prästgården som förklarades som byggnadsminne 1985. Till prästgården hör en trädgård och ekonomibyggnader och gården i sin helhet är idag unik i stadsmiljö. Den är även den enda Grännagården som är fullt bevarad.

Gränna kyrka uppfördes efter att den äldre kyrkan helt förstörts vid en brand år 1889. En ny kyrka återuppbyggdes på samma grund till sin nuvarande korsform och återinvigdes 1895. Den har nu till det yttre en stil i nybarock med vita murar och ett koppartak med kraftiga voluter.

Kyrkogårdens historik

Kyrkogården runt Gränna kyrka har anor från minst 1100-talet, då en kyrka uppfördes på platsen. Vid arkeologiska utgrävningar har en kristen grav påträffats under denna kyrka vilket skulle kunna indikera att en ännu äldre kyrka stått på platsen. Kyrkogården har utvidgats vid minst två tillfällen: 1746 då ”Klockarelyckan”, en äng öster om kyrkogården som var avsatt för bete för klockarens djur, togs i anspråk och 1814 då kyrkogården utvidgades åt norr och söder. Redan 1652 hade dessa områden reserverats för kyrkogårdsutvidgning då Gränna stadsplan utformades. Kyrkogårdsmuren har genomgått en rad kända förändringar. Under 1600-talet murades ett valv över ingången i söder 1608 och hela muren skulle muras om 1624. 1662 murades den norra kyrkogårdsingången igen medan den södra byggdes om. På 1700-talet handlade det mest om underhåll, efter att det konstaterats 1704 att muren var förfallen gjordes den i ordning 1722. Samtidigt infördes ett system där muren delades upp mellan stad och landsbygd, där landsbygdens delen i sin tur delades upp mellan de olika gårdarna. Varje gård och staden ansvarade för

att en viss del av muren hölls i ordning. 1730 kom en uppmaning att rödfärga och tjärstryka de delar av muren som var av trä. 1814 murades hela muren om i samband med utvidgningen av kyrkogården. Klockstapeln byggdes 1662 och användes fram till 1761 då klockorna flyttades över till kyrkans torn efter att detta byggts om. Klockstapeln stod därefter oanvänd. 1981 anlades en minneslund och en urnlund på kyrkogården, i slänten nedanför Freytag-Ramsayska gravkoret.

Några uppgifter eller avbildningar från äldre tid över kyrkogården saknas vilket innebär att det är osäkert hur den äldsta kyrkogården var utformad. Förmodligen liknade den en äng med självsådda växter och träd, sannolikt indelad i tomter, ett för varje sockenhemman. En sådan uppläggning användes på de flesta kyrkogårdar före 1800-talet. De enskilda gravplatserna var vidare oregelbundet placerade med omarkerade gränser. Oregelbundna, förvildade och ständigt under förnyelse var de änglika kyrkogårdarna fram tills de mer stadlika parkidealen började präglade även landsortskyrkogårdarna i slutet av 1800-talet. Eftersom så lite av kyrkogårdens äldre struktur finns bevarad är det osäkert om det parkidealet hann införas på kyrkogården innan den nya kyrkogården anlades 1868.

Bilden ovan visar Gränna kyrka före branden 1889. Längs ned i bild syns ett par gravvårdar och en mer vildvuxen, ängliknande kyrkogård.

Händelsehistorik

1100-talet

En kyrka byggdes på en befintlig begravningsplats. Möjligen ersatte den en äldre kyrka. (JLM)

1608

En murarmästare byggde valvet över den södra kyrkogårdsporten. (JLM)

1623

Beslut om att 1624 förnya muren kring kyrkogården med sten, stock och brädor. (JLM)

1652

Vid stadsplaneringen reserverades områden för kyrkogårdens utvidgning i norr och söder. (JLM)

1662

Beslutades att norra kyrkogårdsluckan skulle muras igen och att södra kyrkogårdsluckan och klockstapeln skulle bli färdiga till sommaren. (JLM)

1704

Kyrkogårdsmuren var gammal och taklös. (JLM)

1722

Kyrkogårdsmuren gjordes i ordning. Muren delades upp mellan de olika gårdarna i socknen och staden med ansvar att hålla muren i ordning. (JLM)

1730

Uppmaning att rödfärga och tjärstryka kyrkogårdsmuren. (JLM)

1746

”Klockarelyckan”, en äng öster om kyrkogården, mellan kyrkogården och berget togs i anspråk. Beslutades att ett benhus skulle byggas. (JLM)

1761

Efter en ombyggnad av kyrkans torn flyttades kyrkklockorna från klockstapeln. (JLM)

1803

Freytag-Ramsayska gravkoret uppfördes till minne av det första rödsotsoffret i socknen. (JLM)

1814

Kyrkogården utvidgades och de två områdena i norr och söder som reserverats redan 1652 inlemmades. I samband med detta lades kyrkogårdsmuren om. (JLM)

1955

Vid breddning av Brahegatan flyttades kyrkogårdsmuren cirka 1 meter österut. En ny stödmur murades upp, trappan lades om och ingången flyttades och återuppfördes med samma utformning som tidigare. (ATA)

1969

Eftersom dränering saknas på kyrkogården tränger fukt upp i kyrkväggarna. För att åtgärda detta grävdes ett djupt dike vid den norra delen av kyrkan och avloppsbrunnar gjöts. (JLM)

1981

Minneslund och urnlund invigdes av prosten Anders Andrén, Gränna. Förslag och ritningar av Parkkontoret, Jönköpings kommun. (ATA)

Beskrivning av kyrkogården idag

Allmän karaktär

Kyrkogården vid Gränna kyrka skiljer sig från många andra kyrkogårdar i och med att den stått oanvänd så länge. Den avgränsas i öster av Grännaberget och sluttar ned mot Brahegatan. Endast området öster om kyrkan är idag utnyttjat för gravar och då i form av en urnlund. Strax söder om denna finns en minneslund. Öster om dessa finns äldre gravvårdar bevarade, vilka förmodligen står kvar på sina ursprungliga platser. Skillnaden i karaktär mellan de två områdena, lundarna och de äldre gravvårdarna, är mycket stor. Väster om kyrkan finns främst stora gräsmattor, en gravvård står nordväst om kyrkans ingång.

Omgärdning

Kyrkogården omgärdas av en stenmur, murad av huggen sten med cementfog. Den har funktionen av en stödmur i norr, väst och vid den västra delen av den södra muren. I söder övergår den till att bli en regelrätt mur, med cementfog i väster och kallmurad med staket i öster. Den östra delen av kyrkogården avgränsas av berget. Den södra och den norra delen av muren är förmodligen den som murades 1814 då kyrkogården utvidgades. Cementfogarna har tillkommit senare.

Den västra muren flyttades in en meter i samband med att Brahegatan breddades och murades då om.

Mot Brahegatan fungerar kyrkogårdsmuren som en stödmur. Den har under senare tid fogats med cement.

Kyrkogårdens ingång mot norr.

Kyrkogården omgärdas av en trädkrans med träd från 1800-talets mitt och 1920-talet. På den västra delen av kyrkogården ger de planterade växterna ett kultiverat intryck.

Ingångar

Kyrkogården har fyra ingångar: två i norr, en i söder och huvudingången i väst. Den nordöstra är utan grind och –stolpar, liksom den i söder, och har en trappa i granit med svarta ledstänger och en handikappramp av sjöstensplattor och gatsten. Den nordvästra har vita spritputsade grindstolpar med släta hörn och listverk täckta med koppartak som kröns av en glob. Grindarna har tagits bort, förmodligen på grund av de svarta ledstänger som ackompanjerar granittrappan som leder upp till kyrkogården. Den västra huvudingången liknar den nordvästra men här är grindstolparna oktagonala liksom koppartaket. Inte heller här finns någon grind, förmodligen av samma skäl som i nordväst.

Vegetation

Kyrkogården omgärdas av en trädkrans av lönn, lind och ask. Av äldre fotografier kan utläsas att träden längs Brahegatan är senare planterade än de övriga, på ett fotografi från 1936 syns att träden är relativt unga i förhållande till den övriga trädkransen. Förmodligen planterades en trädkrans vid 1800-talets mitt och mot Brahegatan kompletterades med lindar under 1920-talet. Vid kyrkans ingång finns rabatter med rosor och spirea, något som återkommer vid lundarna på kyrkogårdens östra del. Här finns även paraplyask. Dessutom förekommer ett flertal mindre planteringar med bland annat järnek och kornell.

Gångsystem

Det gångsystem som idag finns på kyrkogården består av en grusgång som går runt kyrkan och till de olika ingångarna. Till minneslundan finns en gång av sjöstensplattor och gatsten och gången från trappan i väster till kyrkans ingång är lagd med kalkstensplattor och gatsten.

Gravvårdstyper

De olika gravvårdstyperna på kyrkogården skiljer sig mycket åt, till stor del beror detta på det stora åldersspann som finns mellan vårdarna. De äldre är stora och påkostade och i många fall högresta. De yngre är typiska urnvårdar, de flesta är små naturstenar med inskription och utan dekor.

Byggnader

Förutom kyrkobyggnaden förekommer ett gravkor och en bod på kyrkogården. Gravkoret uppfördes 1803 över Christopher Freytag som gick bort endast nio år gammal. Han var det första rödsotoffret i socknen och hans föräldrar lät uppföra gravkoret. Gravkoret fortsattes att användas av släkten. Byggnaden är slätputsad och avfärgad i vitt med rusticerade hörn och dörromfattning. Taket är ett tälttak av koppar som kröns av ett förgyllt kors. Boden är en

tidigare vedbod av okänd ålder. Den har en rektangulär plan och fasaden är klädd med rödslammad locklistpanel. Sadeltaget täcks med tvåkupigt lertegel. Båda byggnaderna har ett högt miljöskapande värde.

Förutom kyrkan finns ett gravkor och en äldre vedbod på kyrkogården.

Gravvårdarna i kvarteret är från 1633-1915 och ger ett ålderdomligt intryck. Här finns en stor variation av vårdar.

Beskrivning av enskilda kvarter

Kvarter A

Allmän karaktär

Kvarter A innefattar den östra delen av kyrkogården med de äldre gravvårdarna. Dessa står placerade med ryggen mot berget på olika nivåer mot bergssidan. Om dessa nivåskillnader är naturliga eller medvetet uppbyggda är osäkert. Runt de gravvårdar som står närmast berget växer vintergröna medan de mer åt väster omgärdas av gräsmatta. Kvarteret sträcker sig från boden i norr längs med berget och den södra muren fram till ingången. Mot bergssidan växer ett antal äldre träd.

Gravvårdstyper

Gravvårdarna är högresta och ger ett ålderdomligt intryck. De flesta är av sand- eller kalksten men även granit, marmor och gjutjärn förekommer. Många av gravvårdarna är täckta med lavar och texten på dem är svår- eller oläslig. Åldern på dem sträcker sig från 1633-1915. Titlar är, som väntat, vanliga och dessa visar på det övre sociala skikt som var bosatta i Gränna: överste och riddare af kongl svärdsorden, fanjunkaren, majoren, riddarn af kongl nordstjerneorden, grevinnan, lagmannen, pappersmakare-mästare och protocolls. sekreter.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarteret har en mycket ålderdomlig prägel och ger en känsla av övergivenhet. Gravvårdarna är till synes planlöst placerade och de är mycket slitna, flera står lite snett och många är lavbevuxta. Ett flertal är mycket gamla och texten svår- eller oläslig. Det kulturhistoriska värdet ligger i vårdarnas höga ålder och den ålderdomliga karaktären som, om vårdarna står kvar på sina ursprungliga platser, är unik i länet.

Kvarter B

Allmän karaktär

Kvarter B är urngravsområdet öster om kyrkan. Det är ett halvcirkelformat kvarter rakt nedanför Freytag-Ramsayska gravkoret. Gravvårdarna är uppdelade i två områden, ett i norr och ett i söder, med vårdarna riktade snett in mot mitten. Ytan är gräsbevuxen och området ramas in av ros- och spireabuskar samt paraplyask.

Gravvårdstyper

Gravvårdarna är typiska för urnlundar, mindre naturstenar med enkel inskription och ingen eller anspråkslös dekoration. Urnlunden inrättades 1981 och gravvårdarna är daterade mellan 1980-2006, beroende på att en gravvård flyttades när minneslunden anlades. Titlar är ovanligt, i kvarteret finns endast tre: målaren, konditor och bergsingenjör. En vård som avviker är den från 1980 som är ett gjutet kors.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Det kulturhistoriska karaktären är främst kopplad till kvarterets tidstypiska utformning och till vårdar med person- eller lokalhistoriskt värde.

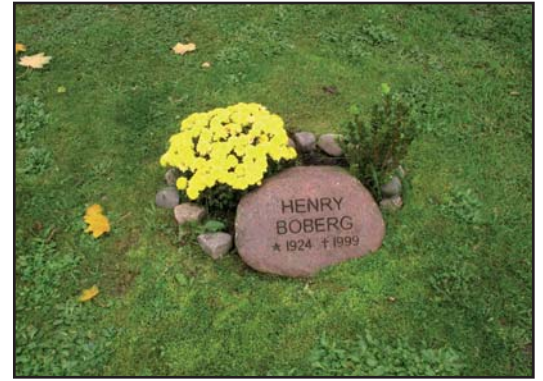
Minneslunden

Allmän karaktär

En minneslund anlades 1981 söder om urnlunden. En gång av sjöstensplattor leder upp till lunden från söder. I lunden, som omges av ros- och spireabuskar, finns ett vattenspel och blomhållare samt en bänk.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Minneslunden har en diskret och enkel framtoning, det kulturhistoriska värdet är främst förknippat med estetiska värden samt dess roll som en tidstypisk företeelse från 1900-talets slut.

I urnlunden, kvarter B, finns främst typiska urnvårdar: en natursten med enkel inskription.

Minneslunden anlades 1981, samtidigt som urnlunden. Den har en lugn och enkel framtoning.

Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet

Gränna gamla kyrkogård har medeltida kontinuitet. På 1100-talet byggdes den äldsta kyrkan som vi känner till men det finns indikationer på att en ännu äldre kyrka har stått på platsen. Den nuvarande kyrkan uppfördes 1889 efter att en brand ödelagt den gamla kyrkan.

Kyrkogården har ett något splittrat uttryck. Olika delar ger olika intryck och de gravvårdar som finns står till större delen öster om, bakom, kyrkan. Det innebär att större delen av kyrkogården är outnyttjad och det är främst detta som syns vid besök till kyrkan och som präglar kyrkogården.

En ny kyrkogård anlades 1868 sydväst om den gamla och i och med detta togs den gamla i princip ur bruk fram till 1981 då en urn- och en minneslund inrättades på gamla kyrkogården. Närvaron av lundarna innebär att det flertal äldre gravvårdar som finns bevarade längs med kyrkogårdens östra och södra gräns står i stark kontrast till de moderna urngravvårdarna. I det äldre kvarteret har även gravskicket med vintergröna på gravarna upprätthållits. Kvarteret har ett högt kulturhistoriskt värde som exempel på kyrkogården som den var innan de mer välordnade, parklika idealen slog igenom under 1800-talet.

På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar ändras och gravrätter återgår och får ny ägare. Det är dock viktigt att man i den långsiktiga förvaltningen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och gravvårdar från alla tider.

Att tänka på vid förvaltning av kyrkogården

- Gränna gamla kyrkogård ligger i riksintresseområde för kulturmiljövården.
- Trädkransen av lönn, lind och ask planterades vid 1800-talets mitt och under 1920-talet och är ett av få bevarade element på kyrkogården. Den är viktig för karaktären av stadskyrkogård.
- Vårdar äldre än 1850 och vårdar av järn ska finnas med på kyrkans inventarieföreteckning.
- Vårdar äldre än 1940 och vårdar med titel bör bevaras, helst på plats.

Referenser

Tryckta källor

Erixon, Sigurd, mfl, (red.) Sveriges bebyggelse : statistisk-topografisk beskrivning över Sveriges städer och landsbygd. Landsbygden. Jönköpings län, del III, Uddevalla 1952

Arkiv

Antikvarisk Topografiska Arkivet, genom kopior i Jönköpings länsstyrelses arkiv (ATA)

Jönköpings läns museums arkiv (JLM)

Muntliga källor

Phebe Eklund, kartingenjör, Lantmäteriafdelningen, Jönköpings kommun. 061201

Tekniska och administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr: B336/05
 Beställare: Växjö stift
 Fastighetsägare: Gränna församling, Svenska kyrkan
 Rapportansvarig: Ia Manbo
 Foto: Ia Manbo
 Län: Jönköpings län
 Kommun: Jönköpings kommun
 Socken: Gränna socken
 Fastighetsbeteckning: Gränna kyrka 1
 Belägenhet: Ekonomiska kartans blad Gränna 7E 6e

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv

Jönköpings läns museum genomför under 2006-2008 kulturhistoriska karakteriseringar av länets kyrkogårdar. Kyrkogårdarna dokumenteras, deras historia beskrivs och deras kulturhistoriska värde preciseras.

Kyrkogården bär på minnet av samhällets tidigare generationer. Här finns titlar på yrken som försvunnit men varit viktiga för bygden. Kyrkogården speglar ortens sociala sammansättning, äldre gårds- och ortnamn som kanske är på väg att försvinna. Enskilda gravvårdar erinrar om forna tiders omsorg om de avlidnas minne.

